

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
4/2013
2. február 2013

Ludo Stur

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

POSLANCI OPOZÍCIE
IGNORUJÚ SVOJ SLUB
Strana 4.

SLOVENSKÝ DIOGENES
S LAMPÁŠOM NA TALENTY
Strana 5.

POLITIKÁRČENIE NERIEŠI
STRATEGICKÉ PROBLÉMY
Strana 6.

ŠKOLOPOVINNÁ MLÁDEŽ
NEDBÁ O JAZYKOVÝ PREJAV
Strana 8.

JÁN SMREK - BÁSNIK KRÁSY,
MLADOSTI A LÁSKY
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

V novinách, ktoré vy-
chádzajú na Slovensku a po
slovensky teraz, keď oslavu-
jeme dvadsiate výročie našej
národnej a štátnej samostat-
nosti, teda v týchto novinách
ronili najmä slzy za Českoslo-
venskom a hanobili Slovensko.
Štát osočovali tí, ktorí sa oň
nezaslúžili, ba naopak, ktorí
proti nemu brojili. Tiež ich no-
vinárski benjaminovia, ktorí
mali v čase vzniku Slovenskej
republiky trinásť rokov, ale do-
kázali hodnotiť vtedajší politic-
ký režim. Len hanobili... A to na
rozmanitý spôsob, akoby nená-
padne, rafinovane, no perfídne
dôsledne.

Menej rafinovaná bola už
len nechutne urážajúca karika-
tura slovenského štátneho zna-
ku. A to popri článkoch, ktoré
pisali o neslobode tlače na Slo-
vensku, pohone na novinárov
a dokonca o trestných ozná-
meniach. Urážky tých politikov,
bývalých i súčasných, ktorí sa
hlásili k národnej a štátnej sa-
mostatnosti, boli súčasťou po-
sledného lanského čísla novin,
ktoré samé seba deklarujú za
príklad objektivity a strážcov
demokracie. Ani netreba dlho
hádať názov tohto trojmesiac-
ového periodika. V tom náreku
za Československom samozrej-
me neboli sami. Ktovie, čo zna-
menalo, že na prvom programe
našej verejnoprávnej televízie
zaznela slovenská hymna na
Nový rok až pätnásť minút po
polnoci a vzápätí po nej išli re-
klamné upútavky na sériu druho-
radých relácií.

Česká televízia vysiela-
la zasa seriál Zbohom Česko-
slovensko, isteže z pohľadu
Česka, teda opäť s podtextom
l'útosti a sklamaní nad tým,
čo hrozné sa českému národu
stalo s ich štátom, ktorému
jednoznačne dominovali. Jeho
vznik v roku 1918 je stále ich
štátnym sviatkom! Aj keď
vznikol bez referenda... V tom
náreku za Československom
našli si aj pár podporovateľov
zo Slovenska (Šimečka, Feldek,
Klimáček, Geišberg, Hrib a po-
dobní). Takže aj takéto „perly“
sprevádzali dvadsiate výročie
nášho štátu.

Milan POLÁK

R - 2013005

Slovenská vláda podporuje kandidatúru na Zimné olympijské hry 2022

Na Slovensku budú zimné olympijské hry?!

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: (mrs)

Slovenská vláda podporí spoločnú kandidatúru s Poľskom na usporiadanie Zimných olympijských hier (ZOH) v roku 2022. Nedávno to v Poprade potvrdil predseda vlády Robert Fico. Oficiálny súhlas by mala vláda vysloviť najneskôr vo februári. „My do toho pôjdeme. Či ten materiál bude alebo nebude prerokovaný vo vláde pred mojim stretnutím s poľským premiérom, určite pánovi premiérovi Donaldovi Tuskovi poviem, že vláda Slovenskej republiky oficiálne podporí túto kandidatúru,“ vyhlásil premiér Fico.

Na stretnutí vlády s predstavi-
teli regionálnej a miestnej samosprávy
Prešovského i Žilinského kraja a so
zástupcami Slovenského olympijské-
ho výboru, Slovenského paralympij-
ského výboru, Slovenského zväzu
ľadového hokeja, Slovenskej lyžiars-
kej asociácie a Štátnymi lesmi Tat-
ranského národného parku vyjadrili
všetci zúčastnení podporu myšlienke
spoločnej poľsko-slovenskej kandida-
túre na organizáciu ZOH v roku 2022.

„Cítíme priaznivú odozvu v re-
giónoch. Pripravíme materiál, ktorý
bude smerovať k oficiálnej podpo-
re tejto kandidatúry zo strany vlády
Slovenskej republiky. Ak by sme do
toho išli, asi bude treba hovoriť o vý-
stavbe nových športových objektov
a infraštruktúry, ale to je vec dohody
s poľskou stranou,“ dodal premiér.
Splnomocnenca vlády pre mládež
a šport Dušana Galisa poverili, aby
spolu s ministrom školstva Dušanom
Čaplovičom vo februári predložili na
rokovanie vlády materiál k celému
projektu.

■ POLOVICU PLATÍ MOV

Olympijské výbory oboch kra-
jín by bez podpory svojich vlád len
ťažko mohli s takýmto projektom
uspieť. Náklady na organizáciu
zimných olympijských hier odhadu-
je premiér na takmer dve miliardy
amerických dolárov. Významnú časť
z týchto nákladov kryje podľa R.
Fica Medzinárodný olympijský výbor.
V prípade ruského Soči, kde bude
zimná olympiáda najskôr, to bolo asi
900 miliónov dolárov. Ostatné výdav-
ky by si poľská a slovenská strana

Vysoké Tatry si olympiádu zaslúžia.

delili podľa odhadov v pomere 7:3
alebo 8:2. Na slovenskej strane
by sa mohli uskutočniť niektoré ly-
žiarske disciplíny v stredisku Jasná
v Nízkych Tatrách. Hokejové haly
v Poprade a Liptovskom Mikuláši by
slúžili ako tréningové haly.

Nevyhnutná by bola aj rekon-
štrukcia popradského letiska a
potrebne by bolo vybudovať tiež
olympijskú dedinu. Podľa premiéra
by mala mať kapacitu okolo 1 800
miest. V Poprade by išlo o nové
priestory, v Liptovskom Mikuláši by

sa dedina mohla umiestniť v priesto-
roch vojenskej akadémie. Všetky
projekty by museli zodpovedať aj ná-
rokom telesne postihnutých, keďže
po zimnej olympiáde by nasledovala
zimná paralympiáda. Podľa premiéra
by bolo obrovským úspechom, keby
sa to Slovensku a Poľsku podarilo.
Už samotná kandidatúra bude podľa
premiéra veľkou propagáciou Slo-
venska.

■ ČASU NIE JE VEĽA

„Zimné olympijské hry 2022
budú síce až o desať rokov, no o ich
dejisku sa bude rozhodovať na kon-
grese MOV v roku 2015. A už tento
rok treba predložiť všetky projekty
a kompletnú dokumentáciu. Nie som
si celkom istý, či budeme schopní
všetko pripraviť v takom krátkom
čase. Ale určite sa o to pokúsime.
Poľsko so svojim ekonomickým i po-
pulačným potenciálom je na spoločnú
kandidatúru silný partner,“ povedal
predseda SOV František Chmelár.
Vláda Poľskej republiky už dávnejšie
oficiálne podporila kandidatúru me-
sta Krakov na zorganizovanie Zimných
olympijských hier v roku 2022. V tejto
súvislosti požiadal poľský predseda
vlády Donald Tusk nášho premiéra
o vyjadrenie, či má Slovenská re-
publika záujem postupovať spoločne
s Poľskom a predložiť spoločný ná-
vrh na zorganizovanie ZOH 2022
v Krakove a regióne Vysokých Tatier.
Zástupcovia slovenského a poľské-
ho olympijského výboru už v októbri
2012 podpísali spoločné Memorandum
o príprave kandidatúry Krakov/
Tatry na ZOH 2022.

3 OTÁZKY PRE:

Mirku Kozárovú, riaditeľku Domu Matice slovenskej v Šuranoch

Anton Bernolák je trvalou hodnotou nášho juhu

• Rok Antona Bernoláka, kodifikáto-
ra spisovnej slovenčiny z roku 1787,
si pripomínajú obce novozámockého
dekanátu – medzi nimi aj Šurany...

vedec, je teda pre vás trvalou hod-
notou...

Tabuľa je svedectvom, že Anton
Bernolák v našom šurianskom kosto-
le v roku 1803 predniesol chýrnu
pohrebnú reč. Pripomína veľikána
spájajúceho rôzne národnosti dielom
Slovár slovenský-česko-latinsko-ne-
mecko-uherský.

• Rok Antona Bernoláka vlastne
vyvrcholil v Ríme...

... začínali sme prehliadkou spe-
váckych zborov, potom sme pozvali
rodiny s deťmi zo Šurian, z Nitrianskeho
Hrádku a z Bánova (kde je
tiež busta Antona Bernoláka od Ma-
tice slovenskej) na akciu Bicyklom za

históriou Šurian. Bolo toho veľa, vy-
vrcholením boli Šurianske pastorále
v šurianskom kostole, pripravili ich učí-
telky speváckeho zboru Ozvena pod
vedením prof. Sergeja Mironova. Bol
to vianočný dar Matice slovenskej.
Naštartovali sme celoslovenskú hru
s nálepkami so slovenským znakom,
je pre deti spievajúce pieseň Po ná-
breží koník beží. Slovenský rekord Ja
som Slovák, ty Slovenka, daj mi rúčku
spojí takmer 6 000 detí Slovenska.
Rozbehli sme tiež kolotoč podujatí
s názvom Senzi Sen, kde vítame hostí
z celého Slovenska.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ
Foto: archív

V SNN 5/2013
SI PREČÍTATE

- Bol Michal Kováč skutočným prezidentom všetkých Slovákov?
- Splnomocnenec pre našich Rómov sa išiel učiť od amerických Indiánov?!
- Mediálna poľovačka na Ivana Gašparoviča bez ospravedlnenia

Pravda o Mečiarovi nevonia

Milan POLÁK

Až na niekoľko málo hlasov ľudí, ktorí sa stále neprebudili do reality, vo všeobecnosti, vo verejnosti i v médiách, ale aj v zahraničí prevažuje triezve a vecné hodnotenie Slovenska pri dvadsiatom výročí vzniku jeho samostatnosti, suverénosti a medzinárodne právneho uznania. Hovorí sa viac o jeho úspechoch ako o problémoch, ktoré sú prirodzenou súčasťou vývoja a historickej cesty v podstate každého nového štátneho útvaru.

Aby hodnotenie Slovenska doma i vo svete bolo také, akého sme na prelome týchto rokov boli svedkami a ktoré vychádza smerom k Slovensku pozitívne, bolo treba splniť jednu podmienku: Slovensko ako samostat-

ný štát pred dvadsiatimi rokmi muselo vzniknúť! Nie je bez zaujímavosti, že práve v súvislosti s pokojným rozdelením Československa a so vznikom našej suverénnej Slovenskej republiky, spomína sa logicky a právom úloha, zástoj a rozvaha v tom čase predsedu slovenskej vlády Vladimíra Mečiara. Jeho zásluhy tak na pokojnom rozdelení Československa, na vzniku našej samostatnej republiky, ale aj na položení základov budúceho priateľského spolunažívania dvoch nových štátnych útvarov a ich občanov sú nespochybniteľné. Priznávajú ich aj tí, ktorí či už doma alebo v zahraničí v tom čase tento akt rozdelenia spoločnej republiky nevedeli pochopiť, a to či už pre apriórnu

zaujatosť (doma) alebo neinformovanosť či neznalosť našich pomerov (zahraničí).

Po rozdelení väčšieho európskeho štátu viac-menej vždy centralistického typu a s ústred-

KOMENTÁR

nými orgánmi sídlacimi v Prahe muselo Slovensko svoju novonadobudnutú štátnosť budovať a stavať obrazne povedané na zelenej lúke. Menou a národnou bankou počínajúc a ďalej centrálnymi inštitúciami, armádou či ochranou svojich hraníc pokračujúc. To všetko v zaradovaní novej spoločenskej situácie, v podmienkach pluralitnej demokracie a voľného trhu, nespomínajúc dôsledky kup-

novej privatizácie či dôsledky delenia predtým federálneho majetku, pri ktorom Slovensko vyšlo skrátka. Zaiste sa v týchto podmienkach a okolnostiach urobilo aj viacero chýb. Ale základy nového suverénneho štátu Slovákov boli položené a boli nezvratné. Akákoľvek iná vláda musela by problémy vyplývajúce z tohto faktu riešiť. Inou otázkou je, pre koho sa stali tieto problémy najmä vítanou a vďačnou zámenkou na útoky, osočovania a vedrá špiny, ktoré sa liali na hlavu v prvom rade zakladateľa tohto štátu. Iste, ani on nebol archanjel Gabriel, ale jeho pracovné nasadenie, veľkú popularitu u väčšiny Slovákov, jeho štátnicky rozmer a v tom čase charizmu, akú odvtedy už nijaký slovenský politik nemal, síce nebolo možné prehliadnuť, ale pre jeho protivníkov to bola výzva na jeho permanentné a intenzívne osočovanie a spochybňovanie.

Doma mal dosť nepriateľov, boli síce v menšine, ale mali podporu médií i zahraničia,

a teda vplyv na formovanie aj na masírovanie verejnej mienky. Iné to bolo v zahraničí. Tam Slovenskú republiku možno aj z nejakého pocitu úľavy, že sa neopakovala pri rozdelení štátu krvavá dráma Juhoslávie, diplomaticky uznali, ale napriek tomu sa nijako netajili svojim nepochopením a údivom nad tým, že prestala existovať Československá republika, ktorú poznali ako Česko. Bolo teda treba nájsť vinníka za rozpad tohto ich českého idolu. Nuž našli si ho práve v Mečiarovi a rozhodli sa, že mu to poriadne spočítajú. Tak vznikla tá legendárna, mysteriózna charakteristika Slovenska ako čiernej diery v Európe. O čo viac bolo súce na takúto charakteristiku v tom čase Česko? To už nikoho nezaujímalo. Česi predsa rozpad Československa v ich očiach a chápaní nemohli spôsobiť. Ale táto pravda o Mečiarovi akosi stále nevonia a niektorým nepasuje. Lahšie bolo vytvoriť nový hanlivý termín: mečiarizmus.

Autor je kulturológ a publicista.

Opozičným chýba sebareflexia

Ivan BROŽÍK

Nazretie do histórie dokáže sprítomniť poučné obrazy a pripomenúť takmer zabudnuté pravdy. Nedávno sme si pripomenuli niekoľko výročí, vzájomne popretkávaných takmer tými istými protagonistami. Dokonca aj sté výročie narodenia posledného prezidenta socialistického režimu Gustáva Husáka súvisí do istej miery s tým, čo sa dnes deje na našej politickej scéne. Vraj sa bál možných negatívnych dôsledkov zvolenia Alexandra Dubčeka za svojho prezidentského nástupcu v popravnom Československu. Preto radšej, ale tiež nerád, urobil všetko pre to, aby okolnosti otvorili cestu na Hradčany Václavovi Havlovi. To však bola zároveň cesta, na ktorej sa považovalo za automatické,

že všetko, vrátane monopolu na pravdu v Havlovom štáte, bude patriť „pravici“, teda väčšinou tým politikom, ktorí sa ako prví dokázali samoočistiť od vlastnej, neraz aktívnej komunistickej minulosti

POZNÁMKA

okázalým vrátením straníckych legítimácií.

Súčasná „pravica“, v ktorej ešte stále pôsobí nadostač bývalých nádejných socialistických politických kádrov, považuje za samozrejmé, že to „všetko“ – teda štátne inštitúcie, politické orgány, súdna i výkonná moc – je v jej súkromnom vlastníctve bez ohľadu na vôľu matematickej väčšiny občanov, prejavenu napríklad v po-

sledných parlamentných voľbách. Tu niekde spočíva aj pravá príčina kauzy Čentéš, teda bezvýznamnej figúrky, ktorá by sa mala dostať na čelo významnej inštitúcie – Generálnej prokuratúry SR. Veď naozaj iba hlupák si ešte stále môže myslieť, že tu ide o osobu akéhosi Čentéša a jeho takzvané práva.

Nazretie do histórie však poskytuje aj iné obrazy. Napríklad na kauzy Jána Figela, ktorý akoby v dočasnej amnézii bez hanby verejne moralizuje a znevažuje prezidenta republiky. Mal by si spomenúť minimálne na odmeny bývalej šéfke pošty, generálnemu riaditeľovi železníc, prípadne na svoj byt, ktorý na nátlak médií odovzdal – komuže ho to odovzdal? To by si verejnosť zgustla,

keby sa našla odpoveď v celej svojej nahote! A o koho kaštieľoch to kedysi verejne rozprával Csáky? Kto si telefonoval s istým vplyvným „podnikateľom“ a podával mu správy priamo z kancelárie predsedu parlamentu? Dzurindov pokladník, vládky či skupinka, to je len tak, na prvé spomenutie. A financovanie strany? Čo už tam po ňom...

História, aj keď nedávna, je nielen kúzelná, ale aj poučná a veľavravná. Teraz je tu Čentéš, teraz je tu naše pieskovisko, ktoré nám dali raz navždy. My máme svoje vedierka, my sa tam budeme hrať. A keď nám to niekto bude brať, spustíme taký rev, to ešte uvidíte!

Lynchové praktiky z historického pohľadu znamenajú svojvoľné vykonanie trestu nad rámec zákona. Svojimi páchatelmi je takéto konanie vnímané ako násilie potrebné na verejné dokázanie svojej inak nedokázateľnej sociálnej nadvlády. Organizovanie verejných protestov proti prezidentovi opozičiou nie je ničím iným ako novodobým lynčovaním. Bez potrebnej sebareflexie.

GLOSAŘ
ANDREJA MIŠANEKA

AKO BOLO, ČO BOLO

Pred pár týždňami by sa bol Gustáv Husák dožil stovky. U nás je to tak. Kým je človek pri moci, tak ho veľbia, keď sa situácia zmení, tak ho tí istí riťopcháči rozmiešajú so sračkami. Tak to bolo po vojne s prvým prezidentom Slovákom Jozefom Tisom, tak to je po „neholúci“ aj s druhým prezidentom Slovákom Gustávom Husákom. V súvislosti s veľkým Gustom som si spomenul na záznam rozhovoru so staručkým františkánom, pátrom Cecilianom, ktorého som svojho času navštívil v bratislavskom františkánskom kláštore. Vlastným menom sa volal Ludovít Szigetí a zomrel vo veku 92 rokov v roku 2010. Počas barbarskej noci v roku 1950 ho zatvorili do internačného tábora v Pezinku. Po prepustení farárčil v Dúbravke. Kostolníka mu robil otec Gustáva Husáka a gazdinú jeho sestra. Ďalej nechám hovoriť pátra Cecilia: „Keď ho (Husáka) zatvorili,

jeho synovia sa často hrávali u mňa v Dúbravke. Do väzenia za ním chodila jeho manželka a otcova sestra. Po nej mi odkázal, že by si priať, aby som ho navštívil. Chcel som to urobiť, ale nedali mi povolenie. Mrzelo ho, že nemohol čítať. Pýtal si Sväté písmo. Poslal som mu ho. Z väzenia ho prepustili po deviatich rokoch. Keď prišiel za mnou na faru, hovorím

O pátrovi Cecilovi a Gustovi Husákovi

Peter VALO

mu: „Gustinko, už sme obaja na slobode.“ Na faru chodieval sám. Raz tam prišiel aj s Dubčekom. Keď nás v auguste 1968 prepadli Rusi, prišla za mnou gazdiná, či môže ku mne prísť Husák. Aj prišiel. Hovorím mu: „Vitaj, Gusto, pekné od teba, že si prišiel, to tvoji bratia idú.“

Stretávali sme sa na Vianoce. Na fare na Kalvárii ma navštívil aj vtedy, keď bol prezident. Strašne fajčil a rád si vypil víno. Hovorili sme o všetlihom. Lepšie vedel Sväté písmo ako ja. Prišiel za mnou aj po tom, keď raz 1. januára prehovoril v televízii po česky: „Přá-

telé, soudruzi a soudružky.“ Hovorím mu: „Vieš čo, Gusto, keby si hovoril po záhorácky, tak by ti každý rozumel, ale ja takto vypínam televízor.“ A on mi povedal: „Ty tomu nerozumieš.“ Bol to dobrý človek, ale keď sa dostal k prezidentskej funkcii, zješitnel. Keď ležal chorý v Kramároch, zavolať mi jeho syn Janko. Šiel som. Čakal som na izbe, naraz mi

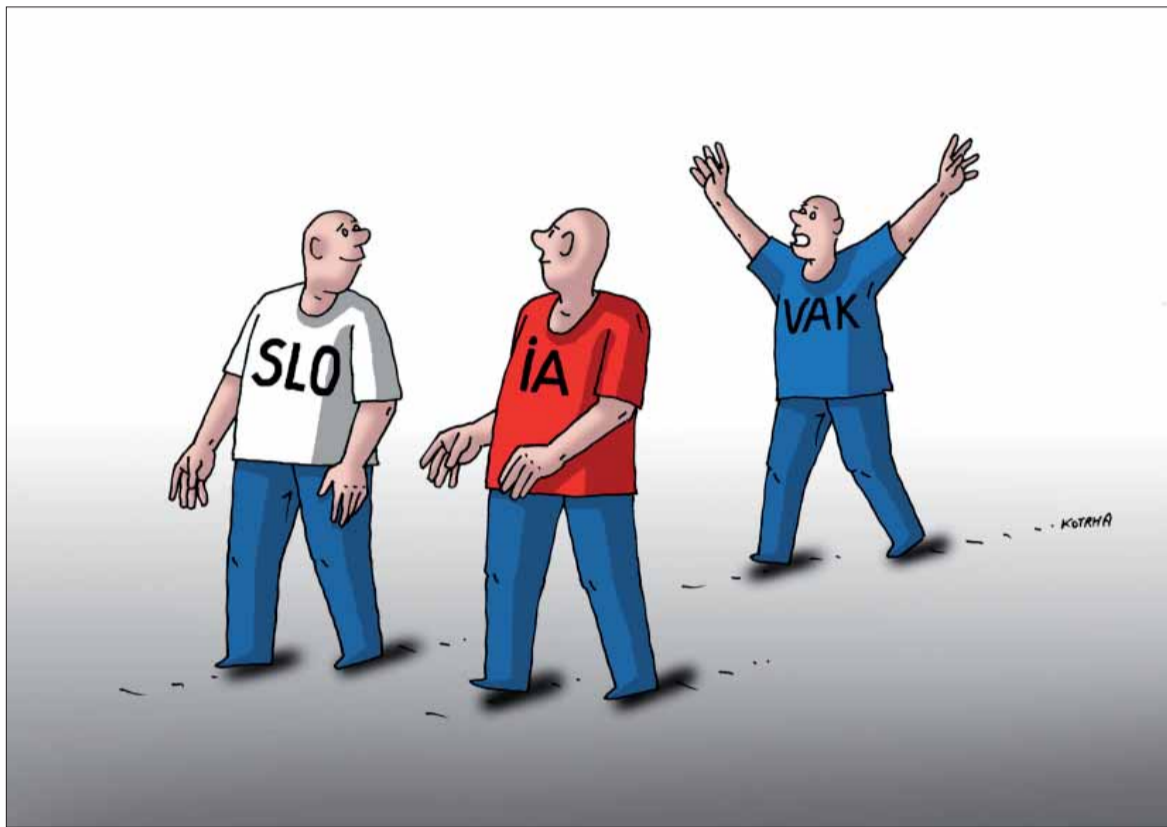
mu. V súvislosti s Husákom sa niekedy spomenie, že sa angažoval v povstaní, pomáhal víťazstvu komunizmu, aby si ako „buržoázny demokrat“ odsedel svoje v päťdesiatych rokoch. Po rehabilitácii sa vrátil do politiky. Po okupácii ČSSR vojskami Varšavskej zmluvy sa ujal normalizácie. Ján Černogurský sa v jednom rozhovore vyjadril, že „jedinou alternatívou voči jeho politike bola politika robotnícko-roľníckej vlády Jakeša, Jindru, Biľaka a ďalších, ktorá bola jednoznačne ďaleko horšia a tvrdšia, než bola normalizácia“. K Husákovým pozitívam patrí, že pragocentristickú ČSSR prerobil na federatívny štát, poza chrbát českým bratom vybavil vo Vatikáne Slovenskú cirkevnú provinciu, čím definitívne zabetónoval slovensko-maďarskú hranicu. Ján Černogurský sa v onom rozhovore priznal, že sa modlí aj za Husáka. Ja pripíjam na svetlé chvíle Gustáva Husáka a pátra Cecilia, v ktorých dokázala hlava štátu komunikovať s jeho odporcom.

Prvý január roku 1993 je pevný a najvýznamnejší bod v slovenských dejinách

Už vieme, kde je tá správna strana, kde máme stáť

Peter MULÍK – Ilustrácia: Ľubomír KOTRHA

Slováci ako kolektívny subjekt vstúpili na javisko moderných dejín v revolúcii 1848/1849. Zideologizované dejiny nás však kritizovali, že sme nestáli na správnej strane. Nešli sme s revolúciou, ale proti nej. V októbri 1918 sme kolektívne vyjadrili vôľu žiť s iným národom, dokonca za cenu straty vlastnej tváre, ale ten druhý si to ani poriadne nevyšmol a náš národný orgán – Slovenskú národnú radu – po dvoch mesiacoch zrušil. V prelomovom období rokov 1938/1939 sme dosiahli uznanie svojej národnej a štátnej identity. No neobjektívni posudzovatelia dejín nám opäť vyčítajú, že sme stáli na nesprávnej strane...

Áká je teda podstata javov v slovenských dejinách? Je ním dobro národa. Naše osobnosti a naše elity konali a rozhodovali tak, aby zabezpečili národu jeho prežitie v extrémne ťažkých geopolitických podmienkach strednej Európy. Je prirodzené, že sme nemohli stáť na strane toho, kto ohrozoval naše národné bytie, potláčal nás, popieral našu národnú existenciu. Slovenské dejiny preto musia rešpektovať zásadu, že hlavným subjektom slovenských dejín je slovenský národ. Iba ich skúmanie z tohto pohľadu môže byť objektívne.

■ NAJVÝZNAMNEJŠÍ BOD

Mnohí sa dodnes držia presvedčenia, že subjektom slovenských dejín v 20. storočí bolo Československo a nie slovenský národ. Žiaľ, pri takýchto ich sklonoch treba vážne pochybovať o objektivite ich vedeckého výskumu, aj keď sa to deje aj v inštitúciách, ktoré by mali byť hlavnými pracoviskami pre spracovanie slovenských dejín.

Vznik Slovenskej republiky 1. januára 1993 je pevný a najvýznamnejší bod v slovenských dejinách. Žiaľ, aj tu pohľad slovenskej publicistiky, ba aj vedy skĺzol do pragmatickej roviny bez vnímania hlavného aspektu našich dejín – dobra slovenského národa – a vznik Slovenskej republiky vníma iba ako prejav veľkodušnosti a politickej taktiky československej reprezentácie. Toto krátkozraké a plytké vnímanie dejín nevidí, že nie Slovensko a Slováci sú nejakým dočasným a umelým výtvorom politiky, ale ním bolo Československo. Tento hybridný útvar vznikol a trval iba v čase politického experimentovania Francúzska a Veľkej Británie v kontinentálnej Európe (1918 – 1939) a iba v čase krehkej mocenskej rovnováhy po porážke Nemecka v rokoch 1945 – 1990, keď sa ZSSR rozhodol z pragmatických príčin zachovať status quo v ním mocensky ovládnutej strednej a juhovýchodnej Európe. Vo chvíli, keď v roku 1990 vzniklo v strednej Európe veľmocenské vákuum, bolo jasné, že sa francúzsko-britské experimentálne štátne útvary Československo a Juhoslávia nezachovajú. Naším šťastím však bolo, že tento proces

prebiehal už v štádiu zjednocovania Európy.

■ DVE DESAŤROČIA EXISTENCIE

Za dvadsať rokov našej existencie vďačíme Európskej únii, kde sme sa mohli rozvíjať v pokoji a mieri bez obáv z ohrozenia susedmi. Sme skutočne menší a menej početní ako všetci naši susedia, ale v zjednotenej Európe nás považujú za rovnocenných a seberovných. Slovensko nikdy nebude veľkým hráčom svetovej politiky a my sme ani nikdy také ambície nemali. Od polovice 19. storočia našim cieľom bol slobodný život národa v slobodnom štáte. To sme, chvála Bohu, dosiahli 1. januára 1993.

Nemožno pateticky a historicky nepravdivo tvrdiť, že to bolo úsilím celých generácií Slovákov, lebo to tak nebolo. Naš národný politický program bol minimalistický. Sústredili sme sa iba na jazykové, školské práva a určitú obmedzenú samosprávu v rámci väčších celkov. Vyspelejšia a slobodnejšia časť nášho národa za oceánom sformulovala solídne štátoprávne podmienky v Clevelandskej a Pittsburskej dohode, ktoré sa však naplnili až 6. októbra 1938.

Smerovanie k terajšej slovenskej štátnosti nadobudlo viditeľnejšie kontúry po voľbách v júni 1992. V Brne sa 8. júna 1992 sa začala séria rokovanií víťazných subjektov voľieb ODS a HZDS. Predstavitelia HZDS predložili návrh štátoprávneho usporiadania oboch republík na úrovni únie, respektíve konfederácie s medzinárodnou subjektivitou. Na treťom stretnutí vedenia HZDS a ODS 17. júna 1992 dopeli k názoru, že federácia je na dlhší čas neudržateľná. Z týchto dôvodov predseda ODS Václav Klaus odmietol funkciu premiéra, ktorý by bol poverený zostavením federálnej vlády. Došlo k dohode medzi Václavom Klausom a Vladimírom Mečiarom o zostavení vlády ČSFR s dočasným mandátom. Následne 19. a 20. júna 1992 v Bratislave sa uskutočnilo štvrté rokovanie medzi predstaviteľmi HZDS a ODS, kde sa zhodli, že myšlienka federácie na českej strane sa nezhoduje s predstavou konfederácie, respektíve nejakej formy únie na slovenskej strane. Výsledky rokovanií akceptovali existenciu federatívneho spoločného

štátu, ale nevylučovali možnosť jeho zániku. Prezident ČSFR Václav Havel 2. júla 1992 vymenoval novú vládu ČSFR na čele s Janom Stráskym (ODS). Poslanci Federálneho zhromaždenia po dvoch kolách nedokázali zvoliť prezidenta ČSFR.

■ DEKLARÁCIA

Po prijatí Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky 17. júla 1992 v Slovenskej národnej rade Václav Havel odstúpil z postu prezidenta ČSFR. V bratislavskom sídle vlády SR sa uskutočnilo 22. a 23. júla 1992 piate kolo rokovaní medzi ODS a HZDS. Výsledkom bola dohoda o legitímnom zániku česko-slovenskej federácie. Vladimír Mečiar 5. augusta 1992 vyhlásil pred poslancami slovenského parlamentu, že vypísanie referenda o ďalšej existencii spoločného štátu by bolo politicky nezodpovedné. Koncom augusta 1992 sa slovenská a česká reprezentácia v Brne dohodla na harmonograme rozdelenia ČSFR, ktoré sa stanovilo na 31. december 1992. V nadväznosti na to Slovenská národná rada 1. septembra 1992 prijala Ústavu Slovenskej republiky, ktorá už počítala so samostatnosťou štátu. Česko-slovenský parlament začal 29. septembra 1992 rokovať o návrhu ústavného zákona o rozdelení federácie. Federálne zhromaždenie ČSFR 25. novembra 1992 prijalo ústavný zákon o zániku spoločnej federácie, ktorý nadobudol platnosť o polnoci z 31. decembra 1992 na 1. januára 1993.

Česká reprezentácia po roku 1989 vedela, že v podmienkach demokracie sa bude slovenská otázka stále otvárať. Ich analýza vychádzala z podmienok prvej ČSR, keď parlamentná demokracia umožňovala tlmočiť časti slovenského politického spektra myšlienku svojbytnosti a národno-štátnej emancipácie Slovákov. Zdôrazňujeme, že to bolo úsilie iba časti slovenských politikov. Druhá časť politikov, ktorí hoci pochádzali zo Slovenska, sa za označenie „slovenský politik“ urážali, lebo sa cítili byť iba československými politikmi, konali a bojovali vedome proti slovenskému emancipačnému procesu. Nebolo ich málo. Ich nástupcovia prežili aj komunizmus a po novem-

bri 1989 opäť zasadli do poslaneckých kresiel, ale najmä takmer do posledného miesta obsadili redakcie mienkotvorných médií. Toto neblahé dedičstvo nás ťaží ako balvan dodnes. Preto môžeme dnes častejšie ako inokedy čítať a počuť týchto, ako nariekajú, že ich 20 rokov slovenskej samostatnosti sklamalo, ako sa s ňou nikdy nestotožnili, pričom uvádzajú falošné dôvody. Skutočnou príčinou týchto postojov, ako aj príčinou slovenskej roztrieštenosti je odveká nechúť časti slovenských elit dotiahnuť prirodzený vývoj slovenského národa k samostatnému štátu.

■ ŠTÁT AKO PREDPOKLAD

Treba však priznať, že úsilie o samostatný slovenský štát sa stalo niekedy propagandistickým heslom a vytváralo dojem, že samostatný štát je konečný cieľ. Aj táto koncepcia je chybná, lebo štát je iba jeden z najlepších prostriedkov pre rozvoj národov a jeho dosiahnutie je iba začiatkom – predpokladom, pre budúci cieľ – všestranný rozvoj národa. Iba po vzniku štátu sa ukáže, či národ bol hodný svojho štátu a či tento významný medzinárodnopolitický krok prináša účinok aj smerom dovnútra, či prerodil aj samotný národ, ktorý je nositeľom štátnosti.

Kriticky sa treba spýtať, či sa za dvadsať rokov slovenskej samostatnosti podarilo posilniť slovenskú kultúru, slovenské povedomie či historické vedomie? Budete oponovať, že v štádiu globalizácie kultúry to nebolo možné a že je nám zrejme, že nielenže nedošlo k rozvoju svojbytných kultúr, ale došlo k jej určitej retardácii. Príčin je mnoho. Iste to spôsobili aj „zákonitosti“ trhovej ekonomiky, aj recesia či hospodárska kríza. Jedno však vonkajšie javy neovplyvňujú – a to je vedomie. Naše osobné aj kolektívne vedomie ako keby stratilo zdroje, z ktorých čerpano celé stáročia v podmienkach bez štátu, bez škôl, bez kultúrnej autonómie a dokázalo prežiť a vytvoriť svojráznu kultúru, umenie a literatúru. Nie je ťažko urobiť analýzu nášho terajšieho stavu a nájsť príčiny určitej viditeľnej stagnácie. Je ich určite viac. Jednou z nich je asi skutočnosť, že slovenské elity si zvykli žiť podľa vzorov. Najmä podľa českých vzorov. Starí matičiari medzivojnového obdobia varovali pred týmto javom, najmä baľko Škultéty, hoci osobne nemal proti Čechom ako národu nič. Videli však nebezpečný trend, že slovenská kultúra kopírovaním všetkého českého stratí svoju osobitosť.

■ NA DOBREJ CESTE

Napriek všetkému je náš národ zásluhou slovenskej štátnosti, ktorá vznikla pred dvadsiatimi rokmi, na dobrej ceste. Využili sme historickú možnosť! Slováci sa stali sebavedomým európskym národom. Pre mladú generáciu je samostatné Slovensko prirodzenosťou. Slovenskej republike treba zaželať stále zodpovednú štátnu reprezentáciu, ktorá si bude dobre a čestne plniť úlohy v domácej aj zahraničnej politike, ale ktorá bude mať aj ucelené národné a historické vedomie. Pojem vlastenectvo totiž v ústach slovenských politikov znie neraz formálne, lebo primárne im ide často o ich osobné výhody a nie o dobro vlasti, ba mnohí sa neštítia vlastný štát v zahraničí ohovárať a podráždať. Chýba zdravá hrdosť na seba, na našu ľudovú kultúru a na našu zem. Naša zem, naše Slovensko, ktoré má už dvadsať rokov pevne stanovené a medzinárodne garantované hranice, je našim najväčším národným pokladom. Chráňme si ho po každej stránke.

NA MARGO

Nová generácia vlastencov

Napriek tomu, že byť dnes vlastencom, patriotom, prihlásiť sa k národnej myšlienke, obhajovať slovenskú svojbytnosť - je nepopulárne, spiatocnicke a scestné - existuje v radoch národa mnoho predstaviteľov slovenskej mladej inteligencie, ktorá sa za svoje národné aktivity nehanbí. Dôkazom bola aj nedávna konferencia Nová slovenská generácia nové východiská. Zorganizovali ju Združenia slovenskej inteligencie KORENE. Na konferencii sa zúčastnilo vyše 300 ľudí, z toho väčšina mladých, čo je dobrým signálom pre budúcnosť. Predseda Združenia slovenskej inteligencie KORENE Viliama Hornáčka (na snímke) sme sa v tejto súvislosti opýtali.

• Konferencia Združenia slovenskej inteligencie KORENE a Slovakia plus sa niesla v znamení predávania generačnej štafety. Ako sa to prejavilo na tohoročnej konferencii?

Mnohé dokazuje už jej názov Nová slovenská generácia - nové východiská. V decembri 2011 som neodovzdával testament, ale štafetu „zo živých do živých rúk“ mladej slovenskej generácii a s ňou aj obsiahly dokument s odporúčaniami a návrhmi. Za seba hovorí aj zaplnená sála a balkón SNR s vyše 250 účastníkmi z celého Slovenska a mimoriadne množstvo mladých ľudí.

• Súčasťou konferencie bolo nielen pripomenutie si 20. výročia činnosti Slovakia plus, ale aj 20. výročia prehradenia Dunaja. Na konferencii ste ocenili Júliusa Bindera, ktorý sa stal symbolom výstavby vodného diela Gabčíkovo.

Sme hrdí, že práve múdrou a odvážnym rozhodnutím člena predsedníctva našich Združení Júliusa Bindera sa začalo budovanie „prvej stavby slovenskej zvrchovanosti“, ktorého uvedením do prevádzky Slováci znova získali „kľúč od stredného Dunaja“. Preto považujem pána Bindera za kľúčovú osobnosť moderných slovenských dejín a náš dokument o ňom je iba malou časťou úcty a vďaky ktorú by mala tejto obdivuhodnej osobnosti prejať celá slovenská spoločnosť.

• Pravidelnou súčasťou konferencie je aj záverečné vyhlásenie adresované štátnym orgánom SR. Aká je spätná väzba týchto vyhlásení?

Politici sa uzatvorili do svojich straníckych aparátov, ktorých sa zmocnili kariatisti. Tí - ako to dokazujú viaceré aféry - komunikujú radšej s podnikateľmi a návrhy slovenskej inteligencie ignorujú. Rovnako ako aj „slovenské“ médiá. Nádej na zlepšenie vzťahov medzi štátom a inteligenciou vidíme v nástupe mladej neskompromitovanej generácie slovenských patriotov, ktorým sme venovali aj našu konferenciu.

Zhovárал sa Roman MICHELKO

Ďalší knižný opus prof. L. Petránkeho o slovenskom výtvarnom umení Jozef Kollár prístupne a čitateľsky lákavo

Tibor B. HAČKO

V závere minulého roka v reprezentačných priestoroch Grassalkovičovho paláca predstavili profilovú monografiu o Jozefovi Kollárovi s bibliografiou a hlbokými úvahami prof. Ľudovíta Petránkeho. Pri oboch menách musí znalec slovenského výtvarného umenia okamžite spozornieť. Veď v jednom aj v druhom prípade ide o rešpektované pojmy. Lenže tak ako v mnohých iných a, žiaľ, už každodenných nenormálnostiach aj táto udalosť sa stala ďalším faux pas slovenských kultúrnych inštitúcií a médií, ktoré tvrdohlavo odsúvajú slovenskú umeleckú špičku, naše vynikajúce osobnosti pod hladinu plávajúceho marazmu pokrývajúceho hmlistú súčasnosť. Rozsiahle dielo majstra Kollára však nie je možné prehliadať a negovať.

Na ploche tristo tridsiatich strán a pri takom istom počte reprodukcii profesor Ľudovít Petránky s jemu vlastnou precíznosťou nebojácne komprimoval a vydestiloval kollárovskú ľudskú i maliarsku podstatu. Po prvom knižnom majstrovom profile (Pallas, 1978) sa spolu s umelcom ponoril nanovo do piešťanských topoľových alejí, štiavnických trhov, komorných sedliackych obydli a tvári majstrových rodákov.

Ľ. Petránky, donedávna dekan Fakulty architektúry STU, uznávaný vedec, špičkový znalec teórie a dejín výtvarného umenia, niekoľkokrát ocenený, naposledy prezidentom republiky Pribinovým krížom III. triedy za významný vklad a rozvoj slovenského umenia, plasticky, presvedčivo zhmotnil niekoľkoročné sústredené úsilie dôstojne priblížiť Kollárov odkaz.

■ CÉZANOVSKÉ INŠPIRÁCIE

Prečo práve Petránky a Kollár? Kriesiteľ a autentizátor diel Hložníka, Pallugaya, Bizmayera, Serata a ďalších z veľkej galérie nášho a svetového umenia je práve predurčený na to, aby zhodnotil cézannovské podnety a suverénne

celoživotné dielo maliara, ktorého prislovečná skromnosť prispela k tomu, že patrí medzi najmenej zmapovaných, ale určite aj k jedinečným talentom svetovej maľby. Svojimi portrétmi, štúdiami hláv starcov a baníkov vzbudzuje zaslúženú pozornosť. Letmou skicou alla prima približuje svoje každodenné cestičky, drevené i kamenné domčeky – chrámy v slovenskej prírode, v lete utopené v zeleni, v zime pod zálahou snehu.

■ PLENÉROVÉ POBYTY

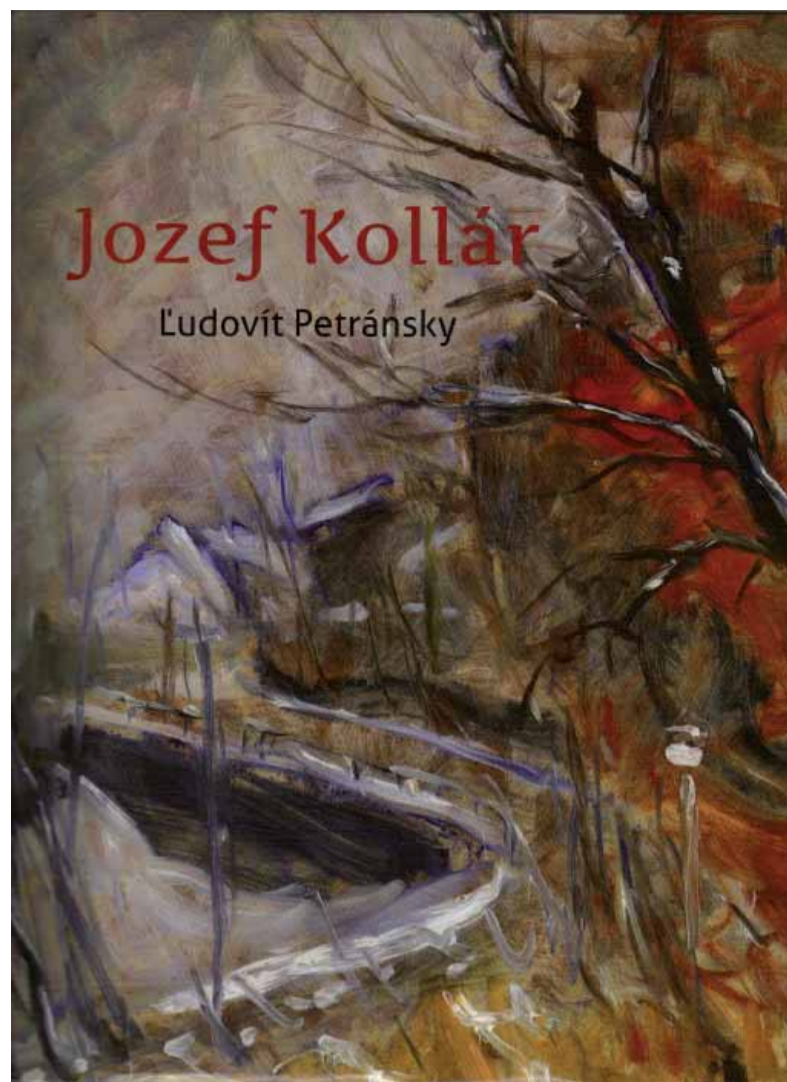
Veľký vplyv na maliarsku tvorbu J. Kollára a na jeho umelecký rast mali pobyty v maliarskych kolóniách v Makove, Szegede, dlhý pobyt v Piešťanoch, ako aj poznanie tvorby P. Cézanna a francúzskych impresionistov Moneta, Bonarda, Vincenta van Gogha, najmä však štúdium u profesora E. Halásza-Hradila.

Kollár mimoriadne citlivo a pohotovo vnímal bezprostredné okolie. Atmosférické premeny a zaznamenávané momenty pohotovo vkladal do kompozície obrazov, využívajúc pritom všetky svoje mimoriadne danosti, ale

aj materiálne prostriedky, ktoré mal naporúdzi. Neraz im musel podriadiť aj rozmer obrazov. Keď mu chýbali peniaze na dostatočne veľké plátno, jednoducho zošil dva menšie kusy... Na tomto mieste treba spomenúť Kollárovho rodáka z hornej časti Štiavnického námestia Dezidera Hoffmana, objaviteľa a fotografa legendárnych Beatles. Pokiaľ Hoffman mal k dispozícii na zachytenie momentu a na jeho vyžarovanie objektív, Kollár mal talent zachytiť ho rukou.

■ DOBRODRUŽSTVO PÁTRANIA

K Petránkeho sumáru musíme pristupovať aj zo zberateľského aspektu a z hľadiska dobrodružstva pátrania. Tretinu Kollárovho opusu totiž zdokumentoval v súkromných zbierkach, patriacich v značnej miere slovenskej inteligencii. Autorovo úsilie spojené s objavovaním a osobným zdokumentovaním Kollárových diel v súkromných inštaláciách je obdivuhodné a zaslúži si osobitnú zmienku. Pri ich interpretácii využíva tak ikonologické, ako aj semiotické a hermeneutické postupy. Neobchádza tiež akcent

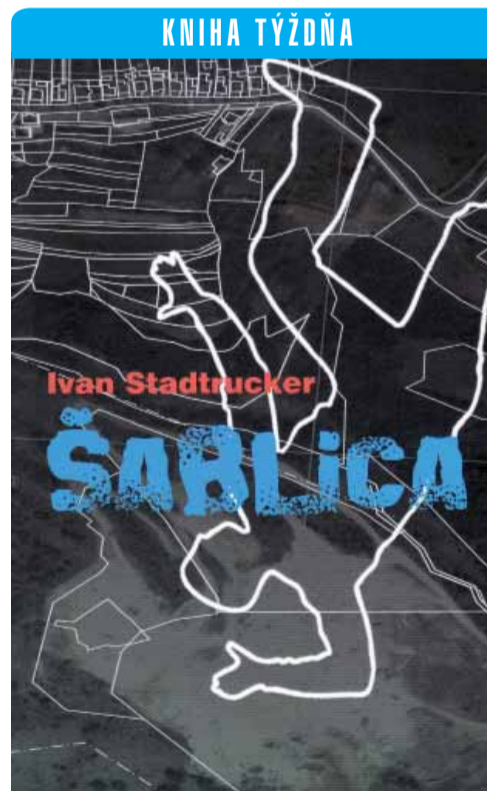
vplyvu a kontextu doby na formovanie umeleckého diela umelca. Základná vedecká analýza je interpretovaná prístupne a čitateľsky lákavým spôsobom.

Dielo národného umelca Jozefa Kollára spolu s dielami Alexyho, Benku, Galandu výrazne zasiahlo do formovania slovenskej moder-

nej maľby. Vlastným pohľadom na svet a jeho zmyslovým uchopením neprestáva byť výtvarne aktuálne a pre nás prítlačivé ani dnes. Jozef Kollár (1899 – 1982) prežil väčšiu časť tvorivého života vo svojom rodisku v Banskej Štiavnici, kde po ňom pomenovali školu a kde je aj pochovaný.

Príbeh muža s prezývkou Inseminátor

Ivan Stadtrucker: Šablica, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2012

Ivan Stadtrucker venoval svoj akčný román Šablica trom ženám na pripomenutie času, do ktorého sa narodili. Ide azda o prvý, širšie koncipovaný román z raného obdobia transformácie spoločnosti. A práve z oblasti poľnohospodárstva, najviac postihnutého rýchlosťou zmien. Napohľad sa môže zdať neuveriteľné, že sa dá pútavo zobraziť epocha bezmedznej anarchie. Stadtruckerovi sa to podarilo. Detektívnym spôsobom vyhmatal medzné, ba až kritické stavy v spoločnosti, rodine, na pracoviskách.

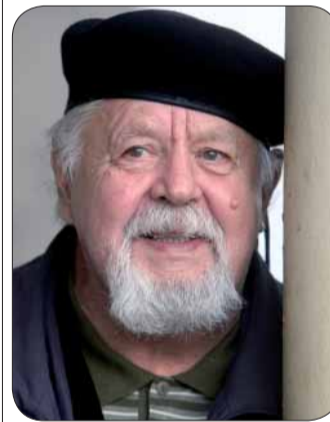
Podtitul knižky Príbeh muža prezývaného Inseminátor je síce úsmevný, no absolútne presný. Mrazivý, zachádzajúci do absurdnosti. Poľnohospodársky inžinier vedie bežný život a štandardne postupuje v kariére. Na jej vrchole dochádza k zmene režimu. V novom, anonymnom ovzduší sa darí prispôbovým, všetkého schopným jedincom. Za zdánlivo šťastnými náhodami v živote hlavného hrdinu je vysoko organizovaný svet, vzdialený nielen na tisíce kilometrov. Nezaobrá sa hladujúcimi na zemi, ale kvalitou populácie. Výskumné pracovisko, v ktorom sa ocitne Stadtruckerov inžinier, pripomína verneovku 21. storočia. Jeho intímne vzťahy mapujú všetko, čo sa v súčasnosti v spoločnosti vyskytuje. Z pohodového spôsobu života sa hlavný hrdina dostáva do extrémnych situácií. Fabulácia deja je ohromujúca. Graduje až do poslednej vety.

Nadbytočné slová v texte pôsobia spočiatku rušivo, neskôr vnucujú otázku, či to neurobil autor zámerne. No najskôr ide o nekvalitnú prácu s textom pri jazykovej úprave vo vydavateľstve. Je to škoda, lebo znehodnocujú prácu autora.

Aj keď je román zo súčasnosti, obsahuje mnoho prekvapujúcich momentov. Nechýba v ňom erotika, vraždy, záhadný výskum v nedostupných častiach Ameriky a ďalšie štekľivé témy pospájané duchaplnými komentármi. Je skvelou sondou do postkomunistického spoločnosti.

Eva ZELENAYOVÁ

NEKROLÓG

Milovník divadla a filmu stíha v poslednom čase jedna smutná správa za druhou. Jedna z najvýraznejších hereckých osobností v histórii nitrianskeho divadla, dlhoročná opora súboru a obľúbenec divákov Jozef Dóczy odišiel do hereckého neba v pondelok 21. januára v neskorých nočných hodinách.

Jozef Dóczy sa narodil 19. novembra 1929. Nitriansky rodák, pôvodným povoláním obchodník, pôsobil ako člen umeleckého súboru Divadla Andreja Bagara od roku 1955. V meste pod Zoborom prežil celý svoj osobný aj profesionálny život a do srdca miliónov divákov sa zapísal najmä ako komik. Za vyše polstoročia vytvoril v Nitre viac ako 170 postáv, pričom tou poslednou bola postava Firsu v Čechovovom Višňovom sade. V herectve Jozefa Dóczyho sa striedali

Odišiel herec s veselým srdcom

polohy komické so smutno-smiešnymi, groteskné s vážnymi. Účinkoval aj vo vyše 120 filmoch, v televíznych filmoch a inscenáciách, v zábavných programoch. Diváci si ho obľúbili v populárnom Svákoví Raganovi alebo vo filmovej verzii Adama Šangalu.

„Na Doda budeme spomínať ako na skvelého človeka, kolegu, priateľa, otca, syna, deda. Srdcom bol pravý Nitraň, srdečný hosťiteľ, láskyplný vinohradník, gumán života. Srdce dobrej nálady, pozitívnej energie, humoru a vtipu. Nielen na doskách, ktoré znamenajú svet, ale v celom svojom bezprostrednom okolí, v konaní a spontánnom správaní sa. Oddaný a pokorný služobník bohyně Thálie. Čelný reprezentant veľkej a dnes už možno povedať aj zlatej generácie slovenských hercov, pre ktorých divadlo bolo všetkým,“ spomínajú na Dóczyho jeho kolegovia z nitrianskeho divadla.

Výrazný slovenský herec Jozef Dóczy je držiteľom ocenenia Zaslúžilý umelec i Ceny Jozefa Kronera za celoživotné dielo (2001), Ceny mesta Nitra za celoživotný prínos a výrazný rozvoj divadelného i filmového umenia a Radu Ľudovíta Štúra II. triedy za mimoriadne zásluhy o rozvoj v oblasti umenia, osobitne divadelného (2010). Česť jeho pamiatke.

(Ag)

HUMORESKA

Naozaj nechápem, ako som doteraz mohol žiť bez komorníka. Neplní síce funkcie, ktoré svojim sluhom naložili slovenskí milionári. Nie je kuchár, vodič, záhradník, krajčír, skladník, nákupca potravín, garderobier, vychovávateľ detí a vyhadzovač. Mój komorník nie je ani zo starej butlerskej školy. Neprichádza potíchu do miestnosti a nezmizne ako duch. Neprípravuje mi kúpeľ, nechystá noviny, neservíruje mi poulet a l'estrargon z ľavej strany a nechladí na správnu teplotu vzácne víno Château Pétrus '82. Mój komorník sa o mňa v podstate nestará. Je iba na parádu. Podobne

ako všetky informácie o celebritách je mój komorník na vzbudenie jedovatej zavisť. Idem sa zdrhnúť od smiechu, keď sledujem odchádzajúce manžel-ské páry. Ani za nimi komorník poriadne nezavrie dvere a už ženy vreštia: „Ty ma už nemiluješ!“ Muž sa dušuje, že

Komorník mi takto pomohol odrovnať fúru konkurentov v brandži. Stačilo ich pozvať k nám na návštevu. Doma môjmu komorníkovi hovorím Šanislav. Keď prídu hostia, uvádza ich ako majordómus a oniká mi s oslovením Oni osvietenosť. Šanislav bol nezamest-

slávnostnou večerou s množstvom hostí. Vypracuje taký zasadací poriadok, že sa už počas predjedla obchodní partneri a firemní spoločníci od konkurencie pohádajú presne tak, ako potrebujem. Šanislav mi tiež pripraví dispozície koho a pred kým nemám

staviť, v akom šoku sa ocitnú účastníci super tajnej porady. Hlavne, keď utrúsím: „Prepáčte, mój komorník si ma nájde všade!“ Slovenskí zbohatlíci si na Šanislava dlho brúsia zuby. Chcú ho preplatiť, lebo vie poradiť, ako sa zachovať v tisícich detailoch správania sa. Napríklad, že sa ako reakcia na zvolenie Obamu za prezidenta na bankete na americkej ambasáde naozaj nehodí veta: „To bude mať jeho pán iste rád.“ Šanislav by ich skutočne naučil, ako sa správať na verejnosti, aby všetko vyzeralo, že sa vťahujú v peniazoch po tri generácie, a nielen pár rokov. Majú smolu, Šanislav je verný.

Milan ZEMO

Prečo mám verného a rozhradeného komorníka

áno, ale polovička debatu rázne ukončí: „Tak keď miluješ, prečo nemáme aj my komorníka?“ Zúfalý manžel po príchode domov okamžite zháňa komorníka. Má smolu, lebo ich je obrovský nedostatok a nikoho nezohľadní. Žena sa zaprie a s mužom to ide dolu vodou.

naný novinár s dlhoročnou praxou a s nesmiernym prehľadom. Nemohol sa nikde uchýtiť. Dnes sa totiž novinárom neplatí za to, čo vedia a ako píšú, ale za to, že sú mladí, predajní a pomerne dlho vydržia. Svoju genialitu dokáže vždy pred

ohovárať a koho, aj keď mi je z toho človeka na vracanie, chváliť. Služba komorníka sa výborne hodí počas dôverného pracovného stretnutia na utajovanom mieste. Šanislav sa neočakávané zjaví, ničom mi zašepká do ucha a podá list s pečatou. Neviete si pred

Pred vyše tridsiatimi rokmi zmlkol hlas barda vitalizmu Jána Smreka, verše znejú ďalej

Básnik krásy, mladosti a lásky

Ján ČOMAJ – Foto: archív SNN

Ešte aj dnes cítim vlhku a horkastú vôňu jesene, ktorá nehybne sedela v údolí Železnej studničky, keď som s jeho tatranskou lekárkou kráčal za ním do vtedajšieho štátneho sanatória. Stranícke vedenie mu po rokoch ústrkov preukázalo akýsi druh milosti a pri básnikových komplikáciách s dýchaním dali ho na doliečenie do „svojho“ zariadenia. Na tom kúsku cesty od zastávky k sanatóriu, keď autobus odvrčal, ticho priam bolelo.

*Len vtedy je mladost'
niečo hodna,
keď vyprázdnieme pohár jej
až do dna!*

*Anča, Anča,
samé mlieko, samá krv...
Len ťa stisnúť,
len ťa zmačknúť
ako guľu pomaranča!
Kde si sa to zatárala?
Nevieš, že tu ohne blčia
od náručia do náručia
a že stačí iba iskra,
aby sa sama nimi vzplála?*

*Objímam Vesnu, krásavicu,
nežným pohľadom,
navštívil som jej vonný dom,
nesúc jej srdca polovicu.
Kto žiť chce,
k nej nech so mnou chváta.
Pod, dievča čerešňových pier!
Život je veľký bohatier,
dá lásky nám, keď nedá zlata.*

*Zašvitorili vtáci: podte žať...
A srdce lúky,
skryté v nežnom machu,
začalo chvieť sa
v kľčovitom strachu.
Vedeli kvety, že ich prídu sťať.*

*Ej husle, husle,
nemáte dosť strún!
Pre vás je to výška privysoká,
do akej šľahá
plameň môjho oka!
Tak teda, basa,
huč ty z hlbokosti,
v akej sa varí nápoj bujarosti
tu, v mojom srdci!*

*Krátke sú ľudské životy,
dlhý bude náš bozk,
dážď šťastia prší riedko.
Krátke je slovo ty, ty, ty.
A je v ňom všetko.*

Mal som to šťastie poznať majstra Smreka osobne dávno, vari aj tridsať rokov pred naším posledným stretnutím. S jeho dcérou Helenou sme boli v jednom ročníku, len sa nám dievča priskoro stratilo z očí, vydala sa až hen za Železnú oponu. Celé roky šesťdesiate si starý novinár Smrek všimol, čo sa deje v slovenskej tlači, zväčša aj poznal, kto je kto. A kto mu bol sympatický, na toho v Luxorke, v tých časoch jeho kaviarni, zakýval a pozval ho k stolu. Chodieval ta sponad Palisád takmer každé dopoludnie, peši, dolu kopcom a po rovine ignoroval mestskú dopravu. Pivo sa tu nepodávalo, to čašníci nosili len básnikovi Smrekovi a jeho prípadnému hosťovi v šálkach na čaj, objemnejších, ako býva v elegantných kaviarňach zvykom. Kávičkárom nebol a na víno bolo ešte priskoro. Zdržal sa dve hodiny, do chvíle, keď bolo treba vstať a načas prísť na obed. Prečítal si noviny a ak bolo s kým, aj chvíľu politizoval, vždy s úsmevom a vždy vtipne. Sobotňajšie noviny Práca mali v tých rokoch na prvej strane stĺpec kurzívok – anekdotických príhod, pointou často bol výrok nejakej celebrity. A keďže celebritami tých čias boli ešte osobnosti a nie figuríny, Smrekove bonmoty patrili medzi frekventované kurzívky.

Bol to prívětivý a dobromyseľný človek. Plný života aj v pokročilom veku. Veď v čase, o ktorom hovorím, mal približne sedemdesiat, ale životná iskra a dobrá myseľ mu žiarili z tváre a huncútskych očí aj o dobrých pár rokoch. Sotva kto by pobaľdal, že mal neradostné detstvo a roky dospelosti strávil nielen obdivuhodne činorodo, ale v ich druhej polovici aj s ústrkami a nevráživosťou, dokonca aj spisovateľského okolia.

•••
Janko Čietek, ako sa básnik Smrek volal, narodil sa 16.

decembra v Zemianskom Lieskovom v rodine roľníka Ondreja Čieteka a Anny, rodenej Kadlecovej. Otec umrel v Jankovom útľom detstve, na mamičku si len hmlisto pamätal. Vyrastal v evanjelickom sirotinci v Modre a tu si krásneho usmiateho šuhajka všimol miestny farár, neskôr navrhovateľ koncepcie Martínskej deklarácie a po vzniku Československa aj prvý župan Bratislavy, Samuel Zoch a s manželkou sa mu stali druhými rodičmi. Ak som použil slovo „krásny“, nepreháňam. Janko výškou nevynikal, ale napriek tomu bol urastený a tvár mal ako americký filmový milovníci tých čias, s ostrými črtami a ešte aj s jamkou na brade.

Deväťročný narukoval na fronty prvej svetovej vojny, dostal sa až do Istanbulu a odtiaľ na palestínsky front a na Sinajskú púšť. Keď ochorel na maláriu, odviezli ho do nemocnice v Damasku a sanatória v Alepe... To už písal, ak dobre rátam, tretí rok. Prvé verše publikoval v Slovenskom týždenníku ako osemnásťročný, básne z frontu mu uverejňovali v Živene.

Keď sa v roku 1919 vrátil cez Odesu, Kyjev a Podkarpatskú Rus domov, Zochovci nástojili, aby pokračoval v štúdiách. Vychodil učiteľský ústav v Modre, v roku 1921 tu maturoval, v štúdiách pokračoval na evanjelickej bohosloveckej fakulte a vyšla mu prvá básnická zbierka Odsúdený k večitej žízni. Volanie poézie bolo prísilné. V roku 1924 sa Ján Smrek, lebo už sa tak podpísal, rozhodol nebyť kňazom a stal sa redaktorom Slovenského denníka. Keď však tieto noviny v akomsi článku znevážili Maticu slovenskú, na protest z nich okamžite odišiel. Redakčne pripravil reprezentatívnu antológiu mladej slovenskej literatúry, do ktorej napísal aj štúdiu – podrobne v nej charakterizoval tvorbu jednotlivých autorov, a na to bolo treba mať

odpor k vojne, fašizmu i k jeho slovenským obmedzeným vyznávačom. V ovzduší „ľudovodemokratických“ priprav komunistického prevratu zaniká časopis Elán, skvelý obraz jednej literárnej a publicistickej epochy Slovenska. Ešte stihol pripraviť a vydať nezabudnuteľný výber svojej vitalistickej, život oslavujúcej poézie Kniha mladosti I. a II. a na desať rokov odchádza do ústrania. Duch času a esprit autora nešli dohromady.

•••
Napohľad sa zdá, že celé desaťročie po tzv. Víťaznom februári trávi Smrek na ceste spod Hradu do redakcie Slovenského spisovateľa, kde pozorne a s citom vedie Novú komornú knižnicu Elánu, na prechádzkach po starej Bratislave a jej okolí, v kaviarňach Štefanka, Luxor, Grand, Blaha... a večer pod vierkami, lebo v tichom pracovnom sústredení je básnik nevidený. A práve tam sa rodilo jedno gigantické dielo: neprekonateľné preklady. Duša poetu, ktorá ne-rezonovala s hlučným nadšením budovateľov nových zajtrajškov a nemohla sa zmieriť s vraždiacou justiciou, sa uzavrela do sveta najmilších básnikov a z nočného ticha pracovne rok čo rok vychádza úžasná kniha prekladov: v roku 1949 Villonov Veľký testament, udalosť v slovenskej kultúre, podľa mnohých odborníkov najlepší preklad Villona na svete vôbec, o rok výber z poézie maďarského giganta Endreho Adyho, potom Sándora Petöfiho... To už nastal nevída-

ný tlak kultúrnej obce na vedenie strany skončiť s izoláciou básnika, dať mu spoločenské ocenenie... Nevidané. Strana, ktorá ešte pred dvoma rokmi obesila svojho ministra Clementisa, udeľuje básnikovi z iného politického pólu titul laureáta Štátnej ceny Klementa Gottwalda. Veriť sa nám to, študentom literatúry, nechcelo!

Potom venoval svoju pozornosť deťom a nasledovali dve čarokrásne knižičky veršov pre najmenších Maľovaná abeceda a Machule. Ak chcete dať svojim ratolestiam pod stromček dar plný sviežosti, lubozvučnosti, úsmevov a dôvtipu, skúsťe tie knihy kdesi nájsť! Prvý raz vyšli v rokoch 1954 a 1956. V roku 1957 napísal Smrek libreto k opere Jána Cikkerera Beg Bajazid a preložil veľkú Puškinovu básnickú skladbu Ruslan a Ludmila.

Koncom päťdesiatych rokov mu vyšla zbierka Obraz sveta – kniha básnických úvah, a preložil veršovanú Corneillovu hru Cid. Šesťdesiate roky: zbierka Struny, libreto Cikkerovej opery Mr. Scrooge, dva zväzky básní Kniha slnečné a Kniha podjeseňné, mysliteľská poézia v zbierke Nerušte moje kruhy, dvojzväzková kniha spomienok Poézia, moja láska, výber z veršov o väčšej časti ľudstva Ženy a výber ľúbostných veršov pod názvom Ružový spev mi prší z úst, ďalší podobný sa volal Podoby lásky..., najmä si však pripravil nádherný dvojzväzkový výber básní, ktoré ho najviac charakterizovali – dal im názov Moje najmilšie. V krátkom období dubčekovského nadýchnutia dostáva titul Národný umelec.

Dňa 8. decembra 1982 došlo citlivé srdce básnika. Štrnásteho mal pohreb v bratislavskom krematóriu. Na jar v roku 1983 uložili jeho urnu na Národnom cintoríne v Martine. Nad hrobom nám ušľachtilú básnikovu tvár pripomína busta jeho mladšieho priateľa, národného umelca Tibora Bartfaya.

parádny prehľad a prečítať úctyhodný počet kníh! Mal dvadsaťšesť rokov a bolo jasné, že v slovenskej literatúre sa objavil skvelý fenomén.

•••
Skúsme – pre stručnosť – zhrnúť ďalší autorov vývoj do malého kalendária. Od roku 1925 je redaktorom Národných novín v Martine, vychádza mu zbierka Cválajúce dni a zakladá legendárny knižný cyklus EMSA – Edíciu mladých slovenských autorov. V roku 1929 vydáva zbierku Božské uzly a sťahuje sa do Prahy, kde v Mazáčovom vydavateľstve môže založiť a viesť literárny časopis Elán. Ten vychádzal v rokoch 1930 – 1947 a Smrek ako nikto pred ním sústredil v ňom takmer celú súdobú slovenskú literatúru. Rok 1931 – vydal reprezentatívnu publikáciu Slovenská prítomnosť literárna a umelecká. Rok čo rok mu vychádzajú nové knihy poézie: Iba oči, Básnik a žena, Zrno a v roku 1934 sa rodí dlhá poéma – uzatvára manželstvo s Blankou Kouckou. Rok 1935 – narodila sa im Elenka, dvaja synovia Ivan a Mojmir prišli na svet už v Bratislave, kam sa rodina presťahovala po okupácii Čiech. Elán sa sťahuje s ním – stáva sa časopisom Spolku slovenských spisovateľov. Keď sa začína 2. svetová vojna, Smrek zakladá a desaťročie vedie vynikajúcu knižnú edíciu Komorná knižnica Elánu. V roku 1944 mu vychádza zbierka Hostina, o rok kniha básní Studňa, v ktorej vyjadril svoj

Výstava sa po trenčianskej predpremiére presunie do Martina Matica v národe – národ v Matici

Eva LACOVÁ - Foto: www.tsk.sk

V stredu 16. januára sa v priestoroch Kongresovej sály Trenčianskeho samosprávneho kraja pri príležitosti 150. výročia vzniku Matice slovenskej uskutočnilo seminárne stretnutie a vernisáž výstavy. Organizátorom podujatia boli Trenčianske osvetové stredisko v zriaďovateľskej pôsobnosti Trenčianskeho samosprávneho kraja, Matica slovenská a Slovenská národná knižnica v Martine.

Seminár otvoril Pavol Sedláček, predseda Trenčianskeho samosprávneho kraja, následne sa prítomným prihovril predseda Matice slovenskej, Marián Tkáč, ktorý vo

svetle z trenčianskeho regiónu pôsobiacich v maticínom hnutí priblížila predsedníčka trenčianskeho Miestneho odboru MS Marta Halečková. Súčasťou podujatia bola sve-

lizovaným pri príležitosti už spomínaného jubilea Matice slovenskej. O výstave, ako aj o mieste jej inštalácie a o maticích perspektívach informoval prítomných autor výsta-

Autorom výstavy je Pavol Parenička, jej manažérom a gestorom projektu je Peter Cabadaj (prvý zľava).

vystúpením zdôraznil význam Matice slovenskej s prihliadnutím na historické i súčasné postavenie našej najstaršej národnej inštitúcie. Niektorých významných rodá-

kov z trenčianskeho regiónu pôsobiacich v maticínom hnutí priblížila predsedníčka trenčianskeho Miestneho odboru MS Marta Halečková. Súčasťou podujatia bola sve-

lizovaným pri príležitosti už spomínaného jubilea Matice slovenskej. O výstave, ako aj o mieste jej inštalácie a o maticích perspektívach informoval prítomných autor výsta-

Pripravujú viaceré zaujímavé aktivity aj na rok 2013 Ivan Lалуha a iní vlastenci v Bošáci

Stanislav ZAMEC

Miestny odbor Matice slovenskej v Bošáci, ktorého členmi sú aj občania susednej dediny Zemianske Podhradie, pripravil v rámci Roka Matice slovenskej viacero vydarených podujatí. Výbor MO MS a jeho predseda Stanislav Zamec naši spoločnú reč s OZ Ratolesť Haluzice a s Jednotou dôchodcov v Bošáci a spolu s odbornou cvičiteľkou ZŠ Bošáca Žofiou Hrančovou pripravili v telocvični Základnej školy Ľ. V. Riznera IV. ročník športového podujatia Sokolský vietor do materských škôl.

Vecné ceny pomohla finančne zabezpečiť Matica slovenská z Martina, za čo jej aj touto cestou ďakujeme. Mimoriadne plodnú a činnorodú spoluprácu nadviazal miestny

odbor so Základnou školou Ľ. V. Riznera so sympatickou podporou jeho riaditeľky pani Anny Majerovej, keď sme vo vlaňajšom roku zorganizovali tri úspešné besedy. So spi-

sovateľom Drahoslavom Machalom, členom prezídia MS, ktorý je rodákom zo Zemianskeho Podhradie, sa žiaci II. stupňa zhovárali nielen o jeho tvorbe, ale aj o aktivitách Matice slovenskej a o pripravovaných oslavách 20. výročia vzniku Slovenskej republiky a 50. výročia vzniku MS. Potom do školy aj do kultúrneho domu v Bošáci prišiel na besedu blízky spolupracovník Alexandra Dubčeka Ivan Láluha, ktorý o ňom premietol film a zároveň porozprával žiakom aj dospelým o tejto osobnosti. Napokon v Roku Antona Bernoláka zavítal do Bošáče odborník na túto veľkú postavu slovenských dejín Augustín Maňovčík z Martina,

V Bošáci organizovali zaujímavé prednášky i športové podujatia.

i obrazovej časti. Použité sú fotografie, reprodukcie, múzejné a archívne dokumenty zo Slovenskej národnej knižnice – Slovenského národného múzea (SNLM), z Archívu literatúry a umenia (ALU) a z Archívu Matice slovenskej (AMS). Výstavný projekt približuje návštevníkom históriu Matice slovenskej od udalostí, ktoré predchádzali jej zrodu, cez Memorandum národa slovenského, oživotvorenie Matice, sprístupňuje vedeckú, umeleckú, vydavateľskú a osvetovú prácu i osobnosti, ktoré výrazným spôsobom zasiahli do jej činnosti. Manažérom výstavy a gestorom projektu je Peter Cabadaj, ktorý výstavu aj slávnostne otvoril. „Výstava nesie podľa mňa veľmi silné myšlienkové posolstvo. Nie je to len dokumentácia 150 rokov činnosti Matice slovenskej, no je aj dôkazom toho, že tento národ mal v toku stáročí silnú ideu, ktorá výrazne prispievala k formovaniu, ale i k záchrane našej kultúry, duchovného života, no tiež k rozvoju vedy a vzdelanosti, pretože práve Matica položila v mnohých ohľadoch základy týchto fenoménov a táto výstava to všetko dokumentuje ako konkrétny dôkaz, že Slovensko nie je národ bez minulosti a že Slovensko môže byť právom na svoju minulosť hrdé,“ tvrdí Cabadaj. Výstavný projekt podporilo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky. Výstava v Trenčíne potrvá do 19. februára 2013 a následne sa presunie do Martina, národného kultúrneho centra Slovákov a sídla Matice slovenskej.

ktorý sa na besedách v škole a pre dospelých v kultúrnom dome podielil s vedomcami o tomto katolíckom vzdelancovi. Miestny odbor už chystá besedu s Pavlom Dudom, ktorý sa zúčastnil na výstavbe Vodného diela Gabčíkovo-Nagymaros. Spomenieme aj prácu divadelného súboru Rozmarín, kde má režisér Ján Jurák nasledovníkov v Jánovi Wittkajovi a v Lýdii Zámečnikovej. Miestny odbor MS v Bošáci má pripravený tiež zaujímavý plán činnosti na rok 2013, keď si pripomenieme 100. výročie narodenia Ľudovíta Vladimíra Riznera, ale aj výročia brata Ľudovíta Štúra Samuela Štúra a Ľudovíta Holubyho, ktorí boli vlasteneckými ev. farármi v Zemianskom Podhradí, i jeho syna Cyrila Holubyho, ktorý tragicky zahynul. Na výročnej schôdzi MO MS v Bošáci schválili spisovateľa a publicistu Jána Juráka za čestného predsedu miestneho odboru, lebo jeho zdravotný stav mu už nedovoľuje zúčastňovať sa na práci odboru. Bol to práve pán učiteľ Ján Jurák, ktorý bol dlhé roky motorom činnosti Matice v Bošáci.

Vedecká konferencia k jubileu Matice

Medzi prvé podujatia k 150. výročiu Matice slovenskej a 150. výročiu príchodu sv. Cyrila a Metoda na naše územie patrí medzinárodná vedecká konferencia Matica slovenská v národných dejinách pod záštitou Mareka Maďariča, ministra kultúry SR. Organizáciu konferencie pripravuje Matica slovenská 26. – 27. 2. 2013 v Martine v rokovacích priestoroch mestského úradu.

Cieľom konferencie je na základe najnovšieho vedeckého výskumu a nových poznatkov v čo najväčšej miere prispieť k novej prezentácii Matice slovenskej v slovenských národných dejinách, vyjadriť sa k jej súčasnému postaveniu a perspektíve v kultúrno-spoločenskej, vedeckej, vzdelávacej, národno-vedomovacej, vlasteneckej a nadovšetko integračnej oblasti slovenskej spoločnosti.

Vyššie 70 referentov vystúpi v pléne a dvoch sekciami v týchto tematických okruhoch: Misia Konštantína a Metoda na našom území a jej ohlas v slovenskom národnom živote a Matice slovenskej, Slovenský národný život do Memoranda národa slovenského, Memorandum národa slovenského, vznik MS a prvé obdobie jej účinkovania (1863 – 1875), Ohlas MS v slovenskom národnom živote počas jej 40-ročného zákazu (1875 – 1918), Oživotvorení Matice slovenskej a jej účasť na rozvoji slovenského národného života počas Československej republiky (1919 – 1938), Matica slovenská v období slovenského štátu (1938 – 1945), Matica slovenská v 40-ročnom totalitnom komunistickom režime (1948 – 1989), Revolučné zmeny v spoločnosti i v Matici slovenskej, demokratické obdobie s úspechmi, krízami a kauzami (1990 – 2010), Vzťah Matice slovenskej so spolkami, spoločnosťami, združeniami i jednotlivcami Slovákov v zahraničí a kontakty s nimi, Štátna starostlivosť o Slovákov v zahraničí, Matica slovenská a slovenské Matice. Súčasnú postavu Matice slovenskej v slovenskej spoločnosti, medzi Slovákami v zahraničí a jej perspektíva.

Referáty vyjdú tlačou v samostatnom zborníku pod názvom konferencie k vyvrcholeniu osláv jubilej v auguste 2013.

Imrich SEDLÁK,
garant konferencie

MATICA SLOVENSÁ VYPISUJE VÝBEROVÉ KONANIA NA FUNKCIE:

riaditeľa Domu Matice slovenskej vo Fiľakove

Podmienky:

- vysokoškolské vzdelanie
- 5 rokov praxe v odbore alebo v podobnej činnosti s dôrazom na aktivity v MS
- členstvo v Matici slovenskej
- profesionálne vystupovanie, prezentačné schopnosti
- samostatnosť, rozhodnosť, zodpovednosť, dynamickosť
- schopnosť plánovania a organizovania činnosti
- morálna bezúhonnosť
- PC, internet, mail na užívateľskej úrovni
- znalosť cudzieho jazyka vítaná

- stručný projekt riadenia Domu Matice slovenskej so zameraním na rozvoj miestnych odborov a členskej základne MS

Prihlášky do výberového konania doložené životopisom a dokladom o vzdelaní zasielajte do 8. 2. 2013 s označením na obálke: „Výberové konanie Dom MS Fiľakovo“ na adresu:
Matica slovenská,
Sekretariát predsedu a správcu MS
Mudroňova 1,
036 01 Martin

riaditeľa Domu Matice slovenskej v Lučenci

Podmienky:

- vysokoškolské vzdelanie
- 5 rokov praxe v odbore alebo v podobnej činnosti s dôrazom na aktivity v MS
- členstvo v Matici slovenskej
- profesionálne vystupovanie, prezentačné schopnosti
- samostatnosť, rozhodnosť, zodpovednosť, dynamickosť
- schopnosť plánovania a organizovania činnosti
- morálna bezúhonnosť
- PC, internet, mail na užívateľskej úrovni
- znalosť cudzieho jazyka vítaná

- stručný projekt riadenia Domu Matice slovenskej so zameraním na rozvoj miestnych odborov a členskej základne MS

Prihlášky do výberového konania doložené životopisom a dokladom o vzdelaní zasielajte do 8. 2. 2013 s označením na obálke: „Výberové konanie Dom MS Lučenec“ na adresu:
Matica slovenská
Sekretariát predsedu a správcu MS
Mudroňova 1
036 01 Martin

R-2013006

